

**ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»**

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

Бойко Руслан Миколайович

ПІБ здобувача

КУРСОВА РОБОТА

Проблеми банкрутства підприємств та фінансові джерела їх санації

тема

Навчальна
дисципліна

Фінансово-економічна безпека організації

назва навчальної дисципліни

Ступінь освіти

Фаховий молодший бакалавр

фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр

Галузь знань

07 Управління та адміністрування

шифр і назва галузі знань

Спеціальність

**072 Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок**

код і найменування спеціальності

Освітньо-професійна
програма

Фінанси і кредит

назва освітньо-професійної програми

Академічна група

Ф-23

назва академічної групи

Харків, 2025 рік

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Керівник:

Постольна Наталія Олександрівна, викладач циклової комісії економіки, управління та адміністрування, спеціаліст вищої категорії

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач

_____ підпис здобувача

Р.М. Бойко

ПІБ здобувача

Підсумкова оцінка: 75 (балів)

Члени комісії з захисту:

_____ (підпис)

Н. О. Постольна

_____ (підпис)

О.М. Тимошенко

ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

Бойко Руслан Миколайович

ПІБ здобувача

ЗАВДАННЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

Навчальна дисципліна Фінансово-економічна безпека організації
назва навчальної дисципліни

Тема роботи Проблеми банкрутства підприємств та фінансові джерела їх санації
тема курсової роботи

Термін подання завершеної роботи 26.05.2025 р.
фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр

Графік виконання роботи

Виконання роботи за розділами	Термін виконання
Вибір та затвердження теми	03.03 – 08.03.2025
Добір та аналіз літератури за обраною темою	10.03 – 22.03.2025
Складання плану курсової роботи	24.03 – 29.03.2025
Написання вступу та I розділу	31.03 – 19.04.2025
Написання розрахункової частини (II розділ) курсової роботи	21.04 – 10.05.2025
Написання висновків та пропозицій, оформлення курсової роботи	12.05 – 24.05.2025
Подання курсової роботи керівнику для рецензування (для рекомендації до захисту)	26.05 – 31.05.2025
Захист курсової роботи	02.06 – 07.06.2025

Завдання видав

Науковий керівник,
спеціаліст вищої категорії

Наталія ПОСТОЛЬНА
(підпис)

«06» березня 2025 р.

Завдання отримав

Здобувач

Руслан БОЙКО
(підпис) ПІБ здобувача

«06» березня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА ТА САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Поняття та сутність банкрутства підприємств як загроза фінансово-економічній безпеці та причини його виникнення.....	8
1.2. Сутність, цілі та види санації підприємств.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ АВТОМОБІЛЕБУДІВНИЙ ЗАВОД» (ЗАЗ) ТА ВИЯВЛЕННЯ ЗАГРОЗ ЙОГО БАНКРУТСТВА	12
2.1. Загальна характеристика підприємства та аналіз фінансового стану ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод».....	13
2.2. Оцінка ймовірності банкрутства та визначення основних причин фінансових труднощів.....	15
2.3. Шляхи подолання банкрутства та джерела фінансування санації...	17
ВИСНОВОК.....	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	23

ВСТУП

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується високим рівнем нестабільності, що суттєво впливає на функціонування підприємств у різних галузях. В умовах конкуренції, економічних криз, валютних коливань та воєнного стану багато суб'єктів господарювання стикаються з проблемами платоспроможності, що у підсумку може призводити до загрози банкрутства.

Банкрутство підприємства – це не лише правовий процес ліквідації боржника, а й складний соціально-економічний феномен, що потребує комплексного аналізу причин, наслідків і можливих шляхів оздоровлення. Своєчасне виявлення загроз неплатоспроможності та впровадження санаційних заходів є ключовими елементами антикризового управління. Особливо актуальним це є для стратегічних підприємств, таких як ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» (ЗАЗ), який свого часу був лідером українського автомобілебудування, а сьогодні перебуває в глибокій кризі.

Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку ефективних фінансових механізмів запобігання банкрутству та відновлення платоспроможності підприємств, зокрема через фінансову санацію.

Метою курсової роботи є дослідження основних причин банкрутства підприємств, аналіз фінансового стану ПАТ «ЗАЗ» та обґрунтування можливих джерел фінансування санаційних заходів. Завдання роботи:

- розкрити теоретичну сутність банкрутства та санації;
- проаналізувати фінансовий стан ПАТ «ЗАЗ»;
- оцінити ймовірність банкрутства підприємства;
- визначити джерела та інструменти фінансової санації;
- розробити практичні рекомендації щодо запобігання банкрутству.

Об'єктом дослідження є процеси виникнення та подолання фінансової кризи на підприємстві.

Предметом дослідження виступають інструменти оцінки банкрутства та джерела фінансування санаційних заходів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКРУТСТВА ТА САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Поняття та сутність банкрутства підприємств як загроза фінансово-економічній безпеці та причини його виникнення

Банкрутство підприємства – це правове визнання його неспроможності задовольняти вимоги кредиторів щодо грошових зобов'язань або виконувати свої фінансові зобов'язання перед державою. Це явище є не лише економічним і правовим процесом, але й серйозною загрозою для стабільності фінансово-економічної безпеки як окремого суб'єкта господарювання, так і держави в цілому.

У більшості країн світу, зокрема й в Україні, банкрутство розглядається як останній етап розвитку фінансової кризи підприємства, коли вичерпані всі можливі шляхи відновлення його платоспроможності. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» визначає банкрутство як неспроможність боржника після встановленого строку задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі.

Причини банкрутства можуть мати як внутрішній характер (неефективне управління, зниження конкурентоспроможності, зростання витрат), так і зовнішній (нестабільність економіки, зміни законодавства, форс-мажорні обставини, військові дії тощо). Сукупність цих чинників знижує фінансову стійкість підприємства, що негативно позначається на його здатності до самостійного функціонування.

Банкрутство підприємства несе низку негативних соціально-економічних наслідків:

- втрата робочих місць і зростання рівня безробіття;
- зниження обсягів виробництва, надходжень до бюджету;
- погіршення інвестиційного клімату;
- руйнування міжгалузевих зв'язків у національній економіці;

– посилення соціальної напруги в регіонах, де зосереджене проблемне підприємство.

Відтак банкрутство слід розглядати не лише як окрему фінансову проблему конкретного суб'єкта господарювання, а й як загрозу фінансово-економічній безпеці держави. Масове банкрутство підприємств підриває основи національного виробництва, зменшує податкові надходження, сприяє виведенню капіталів за кордон і загострює соціальну ситуацію в країні.

Саме тому важливим завданням державної економічної політики є раннє виявлення ознак неплатоспроможності, своєчасне впровадження антикризового управління, зокрема фінансової санації, та удосконалення законодавчого регулювання банкрутства.

Банкрутство підприємства, як правило, не є раптовим процесом. Воно є наслідком системних порушень у фінансово-господарській діяльності, впливу зовнішніх і внутрішніх негативних факторів, а також відсутності ефективного антикризового управління. Розуміння причин виникнення банкрутства дозволяє своєчасно виявити загрози та запобігти втраті платоспроможності.

1. Внутрішні причини банкрутства – це чинники, які безпосередньо пов'язані з діяльністю самого підприємства та управлінськими рішеннями:

– Неєфективне управління підприємством: нераціональна структура управління, помилки в стратегічному плануванні, некомпетентність керівництва.

– Зниження конкурентоспроможності продукції: відставання в інноваціях, застаріле обладнання, низька якість продукції.

– Невдале інвестування та кредитна політика: високий рівень зовнішньої заборгованості, непосильні кредитні зобов'язання.

– Низька платоспроможність та порушення фінансової дисципліни: зменшення оборотного капіталу, касові розриви, несвоєчасні розрахунки з постачальниками.

– Надмірні витрати та високі операційні ризики: погане управління витратами, неефективне використання ресурсів.

– Внутрішні конфлікти, зловживання або шахрайство: корпоративні спори, виведення активів, фіктивне банкрутство.

2. Зовнішні причини банкрутства – це чинники, на які підприємство має обмежений або відсутній вплив:

– Нестабільність економіки в країні: інфляція, рецесія, девальвація національної валюти, скорочення споживчого попиту.

– Невигідні зміни у законодавстві або податковій політиці: часті зміни норм і правил ведення бізнесу, підвищення податкового навантаження.

– Зміни на ринку: зниження попиту на продукцію, зростання конкуренції, поява імпортованих товарів за нижчими цінами.

– Політична нестабільність і військові дії: призводять до руйнування виробничої інфраструктури, втрати ринків збуту, логістичних ланцюгів.

– Фінансова та банківська криза: зменшення доступу до кредитних ресурсів, зростання процентних ставок, скорочення інвестицій.

3. Комбіновані причини. У реальності банкрутство найчастіше є результатом взаємодії як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Наприклад, зовнішній шок (війна, інфляція) у поєднанні з внутрішніми проблемами (висока заборгованість, неефективний менеджмент) може швидко призвести до критичного стану підприємства.

Таким чином, усвідомлення природи та глибини причин банкрутства є необхідною умовою для розробки дієвих заходів щодо запобігання неплатоспроможності та розробки ефективної санаційної стратегії.

1.2. Сутність, цілі та види санації підприємств

У разі загрози банкрутства підприємство повинно вживати заходів для подолання фінансової кризи. Одним із ключових механізмів антикризового управління є фінансова санація, яка дозволяє уникнути ліквідації підприємства та відновити його платоспроможність.

Санація – це комплекс заходів економічного, фінансового, правового та організаційного характеру, спрямованих на відновлення платоспроможності підприємства, покращення його фінансового стану та запобігання банкрутству.

Сутність санації полягає не лише в усуненні дефіциту фінансових ресурсів, а й у стратегічному перегляді господарської діяльності підприємства, підвищенні ефективності управління, скороченні витрат та оптимізації виробничих процесів.

Основні цілі фінансової санації:

- відновлення платоспроможності та забезпечення виконання зобов'язань перед кредиторами;
- збереження підприємства як цілісного майнового комплексу;
- запобігання банкрутству та ліквідації;
- підвищення ефективності діяльності підприємства;
- повернення довіри інвесторів та фінансових установ;
- соціальна стабільність – збереження робочих місць, зменшення соціальних ризиків.

Санація може здійснюватися як добровільно (ініціатива власників або менеджменту), так і в межах судової процедури під час провадження у справі про банкрутство.

Санація класифікується за такими ознаками:

1. За джерелом ініціативи:

- добровільна санація – проводиться до початку процедури банкрутства;
- примусова (судова) санація – здійснюється у межах судового

провадження.

2. За формою фінансової участі:

- внутрішня санація – здійснюється за рахунок внутрішніх ресурсів підприємства (реорганізація, продаж активів, оптимізація витрат);

- зовнішня санація – за рахунок сторонніх джерел (інвестори, кредитори, держава).

3. За способами реалізації:

- фінансова допомога (кредитування, інвестування);
- реструктуризація боргів (відстрочка, списання частини заборгованості);
- злиття або поглинання підприємства;
- продаж частини активів або зміна форми власності;
- реорганізація управлінської або виробничої структури.

4. За характером змін:

- оперативна санація – швидке реагування на кризу;
- стратегічна санація – довгострокове оздоровлення з трансформацією моделі бізнесу.

Отже, фінансова санація є важливою альтернативою банкрутству, оскільки дозволяє зберегти підприємство, уникнути соціально-економічних втрат і забезпечити його подальший розвиток. Ефективність санації залежить від своєчасності її впровадження, обґрунтованості рішень і залучення надійних джерел фінансування.

Процедура банкрутства та фінансової санації підприємств в Україні регулюється комплексом нормативно-правових актів, які визначають порядок визнання суб'єкта господарювання неплатоспроможним, механізми його оздоровлення та ліквідації. Центральним документом у цій сфері є Кодекс України з процедур банкрутства, який набув чинності 21 жовтня 2019 року.

Кодекс України з процедур банкрутства (затверджений Законом № 2597-VIII від 18.10.2018 р.) – головний нормативно-правовий акт, який встановлює: підстави для відкриття провадження у справі про банкрутство; порядок звернення кредиторів і боржника; етапи процедури банкрутства: розпорядження майном, санація, реструктуризація, ліквідація; роль арбітражного керуючого, суду, кредиторських зборів.

Господарський кодекс України – регулює загальні принципи діяльності суб'єктів господарювання, включаючи питання неплатоспроможності.

Цивільний кодекс України – визначає майнові права та зобов'язання боржника перед кредиторами.

Податковий кодекс України – містить норми щодо оподаткування під час санації, списання боргів, ліквідації підприємств.

Супутні нормативно-правові акти: інструкції НБУ, рішення Фонду держмайна, накази Міністерства юстиції тощо.

Відповідно до кодексу України з процедур банкрутства, визначаються його етапи та інструменти процедури банкрутства. Судове провадження відкривається після подання заяви кредитором або боржником про неплатоспроможність. Реструктуризація боргу можлива ще до визнання підприємства банкрутом. Її мета – погодити з кредиторами план відновлення платоспроможності. Санація може проводитися як у досудовому, так і в судовому порядку, за участі інвесторів або самого боржника. Ліквідація – крайній захід, коли інші механізми не дали результату. Після цього підприємство припиняє свою діяльність.

Згідно з Кодексом, санація – це судова процедура, що проводиться після розпорядження майном та передує ліквідації. Метою є: стабілізація діяльності підприємства, задоволення вимог кредиторів та збереження робочих місць та цілісного виробничого комплексу.

Санація проводиться за затвердженим судом планом, який може включати: реструктуризацію зобов'язань, зміну керівництва, продаж частини активів, фінансову допомогу від інвестора чи власника.

Ключову роль у процедурі відіграє арбітражний керуючий, який здійснює функції: керуючого санацією, розпорядника майна, ліквідатора. Це сертифікований фахівець, який призначається господарським судом з відповідного реєстру.

Незважаючи на позитивні зміни з прийняттям нового Кодексу, існують проблеми правозастосування: затягування процедур у судах, складність для малого та середнього бізнесу скористатися санаційними інструментами, обмежений доступ до фінансування санації, зловживання процедурами фіктивного банкрутства.

Таким чином, чинне законодавство України створює правову базу для запобігання та подолання банкрутства, однак ефективність застосування цих норм потребує вдосконалення судової практики, прозорості дій арбітражних керуючих та державної підтримки підприємств, які здатні відновити свою діяльність через санаційні заходи.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ АВТОМОБІЛЕБУДІВНИЙ ЗАВОД» (ЗАЗ) ТА ВИЯВЛЕННЯ ЗАГРОЗ ЙОГО БАНКРУТСТВА

2.1. Загальна характеристика підприємства та аналіз фінансового стану ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»

Публічне акціонерне товариство «Запорізький автомобілебудівний завод» (ПАТ «ЗАЗ») є одним із найстаріших і найбільш відомих підприємств автомобілебудівної галузі України. Історія підприємства бере початок у 1960 році, коли воно почало серійне виробництво легкових автомобілів. ЗАЗ став першим і тривалий час – єдиним виробником автомобілів в Україні.

У різні періоди підприємство випускало такі популярні моделі, як «Запорожець», «Таврія», а пізніше – автомобілі під брендами Daewoo, Chevrolet, Opel та ін. Підприємство мало повний цикл виробництва: зварювання кузовів, фарбування, складання, контроль якості.

Проте починаючи з 2014 року, через ускладнення економічної ситуації, втрату ринку збуту та зниження купівельної спроможності, ЗАЗ поступово втратив виробничу динаміку. У 2018 році виробництво легкових автомобілів було зупинено. У подальші роки підприємство намагалося переорієнтуватися на виробництво автобусів і комерційної техніки.

Для оцінки фінансового стану ПАТ «ЗАЗ» було проведено аналіз основних фінансових показників підприємства за останні доступні роки (умовно або з відкритих джерел). Аналіз здійснюється за наступними напрямками наведеними у таблицях 2.1., 2.2., 2.3., 2.4.

Таблиця 2.1. – Аналіз динаміки доходів та прибутковості

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Дохід від реалізації, млн грн	98	132	110
Чистий прибуток (збиток), млн грн	-150	-92	-108

Підприємство демонструє негативну прибутковість, що свідчить про відсутність стійкого прибуткового виробництва.

Таблиця 2.2. – Аналіз ліквідності

Показник	2020	2021	2022
Коефіцієнт поточної ліквідності	0.78	0.95	1.02
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0.52	0.63	0.69

Коефіцієнти ліквідності свідчать про обмежену здатність підприємства погашати короткострокові зобов'язання – на межі критичних значень.

Таблиця 2.3. – Фінансова стійкість та оборотність активів

Показник	2020	2021	2022
Коефіцієнт автономії	0.21	0.25	0.29
Коефіцієнт забезпеченості власними обіг. коштами	-0.12	-0.09	-0.05
Коефіцієнт оборотності активів	0.36	0.42	0.38

Низький рівень автономії вказує на значну залежність від зовнішніх джерел фінансування, що посилює ризик банкрутства, а показники оборотності активів свідчать про повільне використання ресурсів, що знижує загальну ефективність діяльності.

Отже, фінансовий аналіз ПАТ «ЗАЗ» свідчить про нестійкий фінансовий стан підприємства, низьку ліквідність і негативну прибутковість упродовж кількох років. Незважаючи на зусилля щодо диверсифікації діяльності, підприємство залишається в зоні високого ризику банкрутства.

Для уникнення подальшого фінансового погіршення необхідно:

- реалізувати комплексну програму санації,
- залучити зовнішнє фінансування,
- оптимізувати витрати та активи,
- розширити ринки збуту.

Причини незадовільного фінансового стану ЗАЗ, підтвержені аналітикою за останні роки:

1. Зниження обсягів виробництва - через втрату ринку збуту, низький попит на вітчизняні авто (вторинний ринок, імпортні б/в машини), застарілі виробничі потужності.

2. Залежність від імпорту комплектуючих. Значна частина компонентів постачається з-за кордону, нестабільність через валютні коливання та логістику.

3. Низька конкурентоспроможність. Автомобілі ЗАЗ поступаються за якістю, дизайном та технологічністю моделям іноземних брендів.

4. Фінансове навантаження. Висока частка позикового капіталу, негативний фінансовий результат (збитки) протягом кількох років, ймовірні прострочення за кредитами або реструктуризації.

5. Війна та економічна нестабільність. Часткова зупинка виробництва у 2022 році, руйнування логістики, високі витрати на енергію, втрати активів або персоналу.

2.2. Оцінка ймовірності банкрутства та визначення основних причин фінансових труднощів

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства – це процес аналізу його фінансового стану з метою визначити ризик неплатоспроможності в майбутньому. Така оцінка ґрунтується на фінансових коефіцієнтах, статистичних або математичних моделях, а також якісних факторах. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства може здійснюватися за допомогою кількох груп методів, кожна з яких має свої переваги та сфери застосування.

Оцінка ймовірності банкрутства ПАТ «ЗАЗ» вимагає комплексного підходу, включаючи фінансовий аналіз, застосування моделей оцінки банкрутства та вивчення причин фінансових труднощів підприємства. На основі консолідованої фінансової звітності ПрАТ «ЗАЗ» за 2021 рік та окремого фінансового звіту за 2022 рік можемо виконати розрахунок ймовірності банкрутства за методом Ліса.

Метод Ліса – це один з індексних методів оцінки ймовірності банкрутства, який був розроблений для підприємств у країнах з перехідною

економікою. Він дає змогу швидко оцінити фінансову стійкість підприємства на основі відносних показників.

Формула Ліса:

$$Z = 0,063 * X_1 + 0,092 * X_2 + 0,057 * X_3 + 0,01 * X_4$$

Значення Z:

$Z > 0.3$ – Низька ймовірність банкрутства (фінансово стабільне підприємство)

$0.037 \leq Z \leq 0.3$ – Помірна/невизначена ймовірність банкрутства

$Z < 0.037$ – Висока ймовірність банкрутства

Для розрахунку ймовірності банкрутства за методом Ліса використаємо таблицю 2.4.

Таблиця 2.4. – Розрахунок ймовірності банкрутства «ЗАЗ» за методом Ліса, на основі даних фінансової звітності 2021-2022 років.

	Пояснення	2021	2022
X ₁	$\frac{\text{Оборотний капітал}}{\text{Активи}}$	$\frac{1007816 - 357254}{1660314} \approx 0,392$	$\frac{732912 - 34472}{1358447} \approx 0,515$
X ₂	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}}$	$\frac{46400}{1660314} \approx 0,028$	$\frac{41359}{1358447} \approx 0,03$
X ₃	$\frac{\text{Нерозподілений прибуток}}{\text{Активи}}$	$\frac{146413}{1660314} \approx 0,088$	$\frac{234883}{1358447} \approx 0,173$
X ₄	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Позиковий капітал}}$	$\frac{1231834}{428480} \approx 2,875$	$\frac{1276526}{81921} \approx 15,58$
	$0,063 * X_1 + 0,092 * X_2 + 0,057 * X_3 + 0,01 * X_4$	$0,063*0,392+0,092*0,028 + 0,057*0,088+0,01*2,875 = 0,0352$	$0,063*0,515+0,092*0,03+ 0,057*0,173+0,01*15,58 = 0,0607$

Виходячи з проведеного дослідження даних за 2021 рік, отримали значення $Z = 0.0352$, спираючись на нормативні значення показника, робимо висновок, що для даного підприємства існує висока ймовірність банкрутства, через відносно низький нерозподілений прибуток і помірну частку боргів. У 2022 році, показник $Z = 0.0607$ відбулося зменшення ризику за рахунок покращення оборотного капіталу, зростання нерозподіленого прибутку і зменшення залежності від позикових коштів.

Отже, підсумовуючи проведений аналіз з використанням методу Ліса, бачимо, що підприємство суттєво покращило свій фінансовий стан у 2022 році.,

показник Z вийшов із критичної зони (< 0.037), але ще не досяг безпечного рівня (> 0.3), а ключовим чинником покращення є зростання власного капіталу і зниження боргового навантаження підприємства. А перспективи діяльності Запорізького автомобілебудівного заводу (ЗАЗ) залежать від таких факторів як внутрішньоекономічна ситуація в Україні, геополітична обстановка, зміни на ринку автомобілів, а також здатності підприємства адаптуватися до сучасних технологічних і споживчих вимог.

2.3. Шляхи подолання банкрутства та джерела фінансування санації

ЗАЗ продовжує накопичувати збитки, втрачає ринки збуту та має високий рівень заборгованості. Чим довше відкладається санація, тим менше шансів на збереження виробничих потужностей та робочих місць.

Промислова інфраструктура ЗАЗ застаріває. Якщо не вжити заходів уже зараз, відновлення виробництва буде технічно складним або економічно не вигідним у майбутньому.

Конкуренти (як імпортери, так і локальні збирачі) займають ніші на ринку, які ЗАЗ міг би освоїти. Час грає проти підприємства – без санації завод втрачає шанс повернутися на ринок навіть у сегменті бюджетного транспорту.

Поки ще існує виробнича база, кадри та імідж бренду, ЗАЗ має шанси на реанімацію за умов залучення інвестора або держпідтримки. Затягування з реалізацією санаційних заходів призведе до повної втрати цього потенціалу.

ЗАЗ – це стратегічне підприємство, що має значення для розвитку вітчизняного автопрому, забезпечення транспортної незалежності України та створення робочих місць. Його збереження має не лише економічне, а й соціальне значення.

Все це говорить про те, що вже зараз необхідна активізація санаційних заходів, які є необхідною умовою збереження ЗАЗ як виробника. Чим раніше

буде реалізований антикризовий план – тим більше шансів на відновлення ефективної діяльності підприємства.

Для подолання стану потенційного або фактичного банкрутства доцільно використати такі шляхи:

1. Фінансова реструктуризація:

Реструктуризація боргових зобов'язань: укладення угод з кредиторами щодо перенесення строків виплат, списання пені та штрафів, а також можливе конвертування боргу в корпоративні права.

Мобілізація внутрішніх ресурсів: скорочення непродуктивних витрат, реалізація надлишкових або непрофільних активів, оптимізація обігових коштів.

2. Операційна санація:

Модернізація виробництва: оновлення виробничих ліній, впровадження енергоефективних та автоматизованих технологій.

Зміна виробничого профілю: перехід від випуску застарілих моделей до збирання сучасних автомобілів бюджетного або комерційного сегментів, з урахуванням попиту внутрішнього ринку.

Аутсорсинг допоміжних функцій для зниження постійних витрат.

3. Пошук стратегічного інвестора:

Створення спільного підприємства з міжнародним автовиробником або логістичним холдингом для залучення інвестицій, передових технологій та розширення збуту.

Продаж частки підприємства з метою капіталізації та отримання доступу до нових ринків.

4. Державна підтримка:

Участь у державних програмах з оновлення парку громадського транспорту, зокрема виробництво шкільних автобусів, муніципальних електробусів.

Отримання податкових пільг на період санації та можливе надання державних гарантій під інвестиційні кредити.

5. Диверсифікація діяльності:

Вихід на нові ринки шляхом виробництва електротранспорту, компонентів для інших галузей машинобудування.

Контрактне складання техніки для іноземних компаній, використовуючи наявну виробничу базу.

На сьогодні Запорізький автомобілебудівний завод (ЗАЗ) перебуває у критичному фінансовому становищі. У зв'язку з цим вибір моделі санації повинен базуватись на реалістичних можливостях, ресурсах і перспективності подальшої діяльності. Я зупинив свій вибір моделі на змішаній (комбінованій) моделі санації. Ця модель поєднує елементи внутрішньої санації (реорганізація, реструктуризація, оптимізація) та зовнішньої підтримки (залучення інвестора, державна участь), що відповідає специфіці ЗАЗ.

Основні складові обраної моделі:

Фінансова реструктуризація: переговори з кредиторами щодо часткового списання боргів або їх реструктуризації., можливість обміну частини заборгованості на корпоративні права.

Операційна санація: модернізація технологічного обладнання (за допомогою залученого капіталу), зміна модельного ряду відповідно до попиту (наприклад, електротранспорт або комерційна техніка), скорочення непродуктивних витрат, зменшення чисельності управлінського апарату.

Залучення стратегічного інвестора: пропозиція інвесторам (наприклад, китайським або європейським автовиробникам) створити спільне підприємство на базі ЗАЗ (умови – інвестор надає фінансування, технології, новий модельний ряд, а ЗАЗ – виробничу базу та персонал).

Державна підтримка: отримання податкових пільг, субсидій або держгарантій на кредит.

Участь у програмах держзамовлення (наприклад, виробництво електробусів або муніципального транспорту).

У процесі реалізації санаційної стратегії важливим завданням є визначення та мобілізація потенційних джерел фінансування. Для ПАТ «ЗАЗ»,

як підприємства, що зазнає тривалих фінансових труднощів, доцільним є використання як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансової підтримки.

До внутрішніх джерел, які не потребують залучення сторонніх ресурсів, належать:

Реалізація непрофільних активів – продаж зайвої нерухомості, морально застарілого або невикористовуваного обладнання.

Оптимізація витрат – зменшення непродуктивних витрат, впровадження енергоощадних технологій, зменшення управлінських витрат.

Мобілізація дебіторської заборгованості – активна робота з боржниками, використання факторингу.

Реінвестування прибутку – за умови позитивного фінансового результату певних напрямів діяльності.

До зовнішніх джерел, які передбачають залучення ресурсів поза межами підприємства, можна віднести:

Банківське кредитування – отримання середньо- або довгострокових позик на санаційні цілі.

Фінансова підтримка держави – участь у програмах підтримки вітчизняного машинобудування, реструктуризація податкової заборгованості.

Інвестиції стратегічних партнерів – залучення інвестора, наприклад, виробника електротехніки або автокомпонентів, з подальшою модернізацією виробництва.

Реструктуризація заборгованості – домовленості з кредиторами щодо відтермінування виплат, списання частини боргу або конверсії боргу в акції.

Продаж зворотним лізингом – продаж активів із подальшим використанням їх на умовах лізингу.

Окрему увагу слід приділити можливості залучення фінансування через:

Гранти від міжнародних фінансових організацій (наприклад, ЄБРР, ЄІБ).

Державні закупівлі та субсидії – виробництво громадського транспорту або електромобілів для державних потреб.

З огляду на специфіку діяльності ПАТ «ЗАЗ» та наявність виробничої інфраструктури, найбільш ефективним може бути поєднання внутрішніх резервів із залученням зовнішніх партнерів та участю у програмах державної підтримки. Це дозволить знизити боргове навантаження, підвищити ефективність використання активів і відновити конкурентоспроможність підприємства.

Отже, з огляду на глибину фінансової кризи та обмежені ресурси, найбільш адекватною моделлю санації ЗАТ «ЗАЗ» є змішана модель, яка поєднує заходи як внутрішнього характеру, так і зовнішню підтримку у формі залучення інвестора та державних стимулів. Саме така стратегія дає змогу не лише уникнути банкрутства, а й відновити виробництво та конкурентоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВОК

У процесі виконання курсової роботи було здійснено комплексне дослідження фінансового стану та перспектив відновлення діяльності одного з провідних підприємств вітчизняного автомобілебудування – Запорізького автомобілебудівного заводу (ЗАЗ). Аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства засвідчив наявність глибокої фінансової кризи, що загрожує остаточним банкрутством у разі відсутності своєчасного втручання.

На основі оцінки фінансових показників встановлено, що підприємство є фактично неплатоспроможним, має застарілу матеріально-технічну базу, втратило значну частину ринку та не здійснює активної виробничої діяльності. Разом з тим, збереження інфраструктури, виробничих потужностей і досвіду персоналу дає можливість для реалізації санаційних заходів за умови ефективного управлінського підходу.

У роботі обґрунтовано необхідність негайної активізації заходів фінансового оздоровлення, запропоновано комплекс дій з реструктуризації боргів, модернізації виробництва, залучення інвестицій та співпраці з державними інституціями. З-поміж альтернативних стратегій санації найбільш доцільною для ЗАЗ є змішана модель, яка передбачає поєднання внутрішньої реструктуризації та зовнішньої підтримки з боку інвесторів та держави.

Таким чином, ефективне впровадження антикризових заходів може не лише запобігти банкрутству підприємства, але й забезпечити умови для його поступового відновлення, повернення на ринок та зміцнення національного автопрому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банкрутство. LiquidatorPro. URL: <https://surl.li/xfdent>
2. Втоплений АвтоЗАЗ: від розквіту до банкрутства. Банкрутство & ліквідація. URL: <https://bankruptcy-ua.com/articles/9593>
3. Жуков С. В. Банкрутство: початок. Том. I. Відкриття провадження у справі про банкрутство юридичних осіб та процедура розпорядження майном : наук.-практ. посіб. Київ : Алерта, 2024. 344 с.
4. Запорізький Автомобілебудівний Завод пройде процедуру санації. Укравтогруп. URL: <https://ukravto.ua/news/zaporizkij-avtomobilebudivnij-zavod-projde-proceduru-sanacii>
5. Звіт незалежного аудитора Окрема фінансова звітність за рік, що закінчився 31.12.2022. ZAZ. URL: <https://surl.lu/auojkm>
6. Звіт незалежного аудитора щодо консолідованої фінансової звітності за 2021 рік. ZAZ. URL: <https://surl.li/asafz>
7. Кодекс України з процедур банкрутства. Закон України № 2597-VIII від 18.10.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
8. Новик І.В. Фінансова санація в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Ефективна економіка. №10, 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/85.pdf
9. Пігуль Наталія Георгіївна Семенець Вікторія Петрівна Сутність та значення санації підприємства в сучасних умовах господарювання. Економіка та суспільство. Випуск № 21, 2020. С. 86-92
10. Процедура досудової санації. Дебет-кредит. URL: <https://dtkt.ua/dictionary/p/29076-procedura-dosudovoyi-sanaciyi>
11. Рудика В.І., Великий Ю.М. Економічна сутність поняття «банкрутство»: причини виникнення та наслідки на підприємстві. економіка та управління підприємствами. Випуск 18. 2018. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/18_2018_ukr/23.pdf
12. Товариство з обмеженою відповідальністю "Запорізький автомобільний завод". Smida. URL: <https://www.smida.gov.ua/db/prof/25480917>
13. Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Фінанси підприємств: навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.
14. Фінансове становище «Запорізького автозаводу» (ПАТ «ЗАЗ») дуже тяжке. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2399437-avtozazu-zagrozue-bankrutstvo.html>
15. Хринюк О.С., Бова В.А. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. Ефективна економіка №2. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/46.pdf